

มั่นคงในธรรม

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ธรรมในหัวใจ ธรรมจากข้างนอกเป็นธรรมข้างนอก ธรรมภายใน เป็นธรรมภายใน ธรรมภายในเป็นความรู้สึก ความรู้สึกจากข้างนอกย้อนกลับเข้ามา ภายใน โลกเป็นอย่างนั้น โลกมีอยู่ ถ้าเราเข้าใจเรื่องโลก โลกก็เป็นอย่างนั้น แต่ถ้าเราไม่เข้าใจเรื่องโลกเราก็เป็นเหยื่อของโลก นั่นเป็นธรรมส่วนหนึ่ง ธรรมจากข้างนอก

ธรรมจากข้างในเราต้องเข้าใจตามความเป็นจริง ธรรมข้างในตั้งใจได้ ธรรมข้างในเราตั้งต้นขึ้นมาได้ ตั้งมั่นในธรรม ถ้าเราตั้งมั่นอยู่ในธรรมได้ นี่มั่นคงในธรรม จะมั่นคงขึ้นมาในหัวใจของเรา ธรรมนี้จะมั่นคงในหัวใจ สิ่งปลูกสร้างต่างๆ สิ่งที่เป็นวัตถุต่างๆ เราจะมั่นคงมากถ้าเราสร้างขึ้นมาให้มันมั่นคง นั่นเป็นเรื่องโลกของเขา เรื่องของนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ แต่ถ้าเรามั่นคงขึ้นมาในหัวใจ มันเป็นความมั่นคงจากภายใน จะมั่นคงภายในธรรม

จากทาน ศีล ภavana เรื่องของท่านเป็นเรื่องของท่าน การรักษาประเพณี วัฒนธรรมไว้ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อยู่ของสังคมของสัตว์โลก โลกจะอยู่กันแบบนั้น อยู่ในเรื่องของโลกเขา เพื่อความเป็นประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรมนั้นเป็นสังคมเพื่อความเจริญของโลกเขา ความเป็นสุขของโลกเขา แต่เราไม่พอใจเท่านั้น เราจะหาทางออกมากกว่านั้น หาทางออกในหัวใจ ถ้าหัวใจออกได้ จิตปฏิสันธิวิญญาน ปฏิสันธิจิต จิตปฏิสันธินี้เป็นตัวพาเกิดพาตาย ใจปฏิสันธิ ตัวปฏิสันธิจิต ตัวปฏิสันธิ วิญญานนี้อยู่จากภายในเข้ามา

แต่ตัววิญญานภายนอกนั้นเป็นตัวอายตนะกระทบนั้นเป็นตัวขั้น ตัวขั้นนั้นเป็นตัวรับความรู้สึก สิ่งต่างๆ ที่ความรู้สึกเกิดขึ้นมานี้ เป็นความรู้สึกเพราะว่าเราเกิดเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม สัตว์เดรัจฉานเขาก็ยังมีความรู้สึกของเขาเลย

เพราะเขาเกิดมาอยู่ในอบายภูมิ แต่เขาก็มีความรู้สึกของเขา ความรู้สึกอันนี้กระทบขึ้นมาได้ แต่ความรู้สึกของเรา ถ้าเราใช้โดยโลกเขาใช้กัน มันใช้โดยหมดสภาวะนั้นแล้วก็ทิ้งไป แล้วก็ต้องตายไปเกิดชาติใหม่

แต่สิ่งนี้เราพยายามจะทำเข้ามาเพื่อประโยชน์ของเรา ถ้ามันเป็นประโยชน์ของเรา ขึ้นมาได้ เราจะเข้าใจเรื่องของธรรม ความกระทบกระเทือนของใจ กระทบกระเทือนสิ่งต่างๆ นั้นเป็นเรื่องของธรรมที่กระทบกระเทือนไป ความกระทบกระเทือนอันนั้น ให้ความพอใจก็ได้ ถ้าเป็นสิ่งที่พอใจของตัวเอง ถ้าความไม่พอใจเห็นใหม่ ถ้าขัดใจมันจะให้ความทุกข์กับใจของตัวเอง อันนั้นมันเป็นที่ของเขา

แต่ธรรม มาอธิบายตรงนี้ ตรงความที่ว่าเวลามันกระทบขึ้นมาด้วยธรรมชาติของเขอย่างหนึ่ง กระทบเข้ามาเพราะเราแสวงหาอย่างหนึ่ง เราแสวงหา เราต้องการสิ่งนั้น เราถึงต้องไปกระทบกระเทือนกับสิ่งนั้น แล้วสิ่งนั้นจะเป็นความพอใจกับเราหรือไม่เป็นความพอใจกับเรา อันนั้นก็ให้ผลขึ้นมา นั้นเป็นมโนกรรม

สิ่งที่เป็นมโนกรรม มันทำกรรมขึ้นมาแล้วมันสะสมในจิตปฏิสนธิวิญญาณ เป็นมโนกรรมเหมือนกัน สิ่งที่เป็นมโนกรรมสะสมไปๆ จนเป็นอำนาจวาสนา อำนาจวาสนาเวียนไปในวัฏฏวน เราก็เวียนตายเวียนเกิดมา ถ้าไม่มีศาสนามาสั่งสอน เราจะเวียนตายเวียนเกิดโดยธรรมชาติของมัน แล้วก็ไม่มีทางออก จะหาทางออกกันขนาดไหนก็ไม่มีทางที่จะออกได้ เพราะไม่รู้จักทาง

ธรรมประเสริฐ.. ประเสริฐขนาดนั้น เราถึงต้องพยายามแสวงหากัน เราแสวงหาธรรมเพื่อหาทางออก เราต้องพยายามทนทุกข์ ทุกข์ขึ้นมาจากการประพฤติปฏิบัติ ทุกข์ในเรื่องของโลกเขา ประจำโลกเขา ทุกข์ของเขาอย่างหนึ่ง การหาอยู่หากินก็เป็นเรื่องทุกข์ของโลกเขา โลกเขาก็ยังต้องทำกันเพราะมันเป็นความจำเป็น

สิ่งที่เป็นความจำเป็นเพราะเราเกิดมาเป็นญาติธรรมกัน มีปากกับมีท้อง มีความดำรงอยู่ มันต้องมีสิ่งนี้มาเป็นเครื่องบีบคั้น ความบีบคั้นของธาตุขันธ์มันบีบคั้นออกไป ต้องเขยวาร์กษาไป นั่นเป็นความทุกข์แต่คนมองไม่เห็น โรคหิวเป็นโรคที่ว่ามีความต้องการตลอดไป ความบกพร่องตลอดไป

โลกนี้บกพร่องอยู่ตลอด เราพยายามแสวงหามาเพื่อเราๆ แล้วก็ความกลัวว่าเราจะบกพร่อง เราจะขาดแคลนไป เราจะหามาสะสม สิ่งนั้นเป็นกิเลสตัณหา การหามาเพื่อความ เป็นอยู่ของเราเป็นหน้าที่ เป็นกรงาน การงานคือการแสวงหา ทำงานตามหน้าที่

แต่สิ่งใดมันสะสมแล้ว มันเป็นการสะสมขึ้นมาเป็นเรื่องของกิเลส เรื่องของตัณหา ตัณหาไม่มีเมื่องพอ ความที่ไม่มีเมื่องพอ พยายามหามาเพื่อเป็นความทุกข์ความยากของตัวเอง เป็นความทุกข์ความยากเพราะไม่เข้าใจ โลกเขาไม่เข้าใจกัน ถึงต้องสละทาน

การสละทานออกไปเพื่อเป็นประโยชน์กับเราเอง แต่กิเลสมันก็ไม่ต้องการให้ทำ มันต้องการแสวงหา ต้องการยึดมั่นถือมั่นของมันไว้ ต้องการสะสมของมันไว้ สิ่งใดสะสมขึ้นมา การรักษามันเป็นความทุกข์ความยากอย่างหนึ่ง การรักษาสั่งของต่างๆ เห็นไหม นี่เหมือนกันใจมันไม่ต้องการรักษา มันปล่อยไปตามธรรมชาติของมัน มันวิ่งเดินเล่นกระโดดตามความเห็นของมัน เราไม่รักษา เพราะเขาไม่รักษาใจเขา ถึงได้ไม่รู้จักรกรรม

คนที่รู้จักกรรม มันต้องรักษาใจของตัวเอง การจะรักษาใจของตัวเอง มันต้องมีสติสัมปชัญญะ จะรักษาใจของตัวเอง ใจคืออะไร? ใจมันเป็นความรู้สึก ใจอยู่ในร่างกายของเรา ใจนี้สำคัญมาก เพราะใจนี้พาดายพาเกิด เวลาคนตายไปร่างกายก็อยู่สมบุรณ์ แล้วใจออกจากร่างไป นั่นถือว่าเป็นคนตาย คนตายเพราะว่าใจมันออกไปจากร่าง แต่ถ้าใจอยู่ในร่างกายนั้นก็คนเป็น คนเป็นมีโอกาสในการประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา เราจะมีโอกาสของเรา

เราจะประพฤติปฏิบัติในแง่ไหน? ปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์ หรือปฏิบัติเพื่อเป็นอามิส ปฏิบัติบูชา เราปฏิบัติบูชา เราตั้งใจปฏิบัติ เราจะไม่ได้ผลประโยชน์ขึ้นมา ทำแล้วไม่ได้ผลขึ้นมามันก็เป็นกรปฏิบัติ ปฏิบัติบูชาพระพุทธเจ้ายกย่องมาก ผู้ที่ปฏิบัติบูชาส่วนอามิสบูชา อันนี้มันเจือด้วยอามิส กิเลสมันผลักไสไม่ให้เป็นตามความเป็นจริง

การปฏิบัติบูชา การชำระกิเลสออกไปจากใจ ถ้ากิเลสมันหลุดออกไปจากใจ มันจะเป็นกรปฏิบัติที่ว่าเราปฏิบัติตามถูกต้อง ถ้าเราถูกต้องในหัวใจขึ้นมา กิเลสมันอยู่ที่ใจ ต้องย้อนกลับมาที่ใจของเรา

ถ้าย้อนกลับมาที่ใจของเราได้ สัมมาสมาธิเกิดขึ้นมา มันจับต้องใจได้ มันจะมีความสุข ความว่าง ว่างใจ ใจจะมีความว่าง มีความพอใจ แล้วจับต้องใจได้ว่า อ้อ! ใจเป็นแบบนี้เอง คนมีความสุขเข้ามาเป็นแบบนี้เอง แต่มันทำได้แสนยาก การประพฤติปฏิบัติทำได้แสนยาก

เราพยายามทำงานของโลกเขา เขาทำขนาดไหนเหนื่อยขนาดไหน เขาก็ต้องทำ แต่งานในการประพฤติปฏิบัติ การนั่งสมาธิภาวนา นั่งสมาธิทำให้ใจสงบนิ่ง แต่ใจมันสงบนิ่งไม่ได้เพราะธรรมชาติของเขาเป็นธาตุรู้ ธาตุอันนี้พลังงานมันส่งออกไป สิ่งที่ส่งออกไปโดยธรรมชาติของเขา ธาตุอันนี้มันก็หมุนออกไปข้างนอก

ความที่มันหมุนออกไปข้างนอก ความที่มันแผ่พลังงานของมันออกไป พลังงานของธาตุรู้มันทำงานของธาตุรู้ เราถึงต้องพยายามกำหนดย้อนกลับเข้ามา สติสัมปชัญญะ ย้อนกลับเข้ามา ทำได้แสนยาก เพราะว่าเหมือนกับเด็ก.. เด็กมันไม่รู้เรื่องของมัน จับให้มันนั่งเฉยๆ มันนั่งไม่ได้หรอก มันไม่ยอม มันไม่พอใจ เพราะมันไม่เข้าใจถึงผลประโยชน์ของการสำรวมมารยาท มันยังไม่เข้าใจ

เราศึกษาธรรมขึ้นมาเพื่อรู้กิริยามารยาท รู้อาการของจิต แต่เราไม่เคยเห็นตัวจิต เราไม่เคยเห็นตัวจิต เพราะเราทำจิตของเราไม่ได้ เราเข้ามาเห็นความจริงไม่ได้มันก็ยังไม่เห็น แต่ถ้าเราทำเข้ามา เรากำหนดเข้ามา ในการศึกษาชื่อของมัน ชื่อของธรรม เราศึกษาธรรมมาเพื่อเป็นปริยัติ เป็นทางแผนที่ดำเนิน เขาว่าจำเป็นมาก แต่จำเป็นขนาดไหนถ้าเราศึกษามาแล้ว เราไม่รู้มันก็เป็นโทษกับเรา

โทษกับเราคือการที่เราคาด เราหมายตามความเห็นของเรา มันจะไม่เป็นตามความจริงอันนั้น ถ้าเราปล่อยตามสภาวะให้มันกระทบกระเทือนไปตามความเป็นจริง แล้วเราเฝ้าดูของเราไป นั่นคือตัวธรรม ตัวธรรมคือตัวของใจ ใจกระทบกับธรรม กระทบกับอารมณ์ต่างๆ นั่นเป็นธรรมอย่างหยาบๆ ขึ้นมา การงานทางโลกของเขา เขาหาอุปกรณ์ของเขา เขามีของเขา เขาไปซื้อหาที่ไหนเขาก็หาของเขามา

แต่งานประพฤติปฏิบัติธรรมจำเป็นมาก ต้องทำใจให้สงบให้ได้ ถ้าทำใจของเราสงบไม่ได้ การประพฤติปฏิบัติของเรามันเป็นเรื่องของโลกียะ โลกียะเป็นเรื่องของโลก

เรื่องของกิเลสพาคิด ถ้ากิเลสพาคิดไป ก็เรื่องของโลกเขา ก็เวียนไปในโลก เราจะออกจากโลก เราไม่ใช่อยู่ในโลก

ถ้าเราจะออกจากโลกเราต้องพยายามประพฤติปฏิบัติของเรา เราต้องทำความสงบของใจของเราขึ้นมา ถ้าใจมันสงบได้มันจะเห็นทางออก เห็นอำนาจวาสนาของตัวเอง ก็บารมีไม่แก่กล้า การประพฤติปฏิบัติของเราไม่ได้ผล เพราะการสะสมอำนาจวาสนาบารมีของเรามันไม่ถึง มันถึงทำไม่ได้

แต่ในเมื่อบารมีของเรามี เราเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม สติปัญญา ๔ ถ้าเราเห็นขึ้นมา ถ้าจับต้องสิ่งนี้ได้มันเป็นประโยชน์กับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะวิปัสสนาส่งนี้ได้ ถ้าใจไม่วิปัสสนาส่งนี้มันก็เป็นงานที่เราเก็บกวาด จับย้ายสิ่งของอย่างหนึ่งไปไว้ที่อย่างหนึ่ง แล้วย้ายต่อไปเรื่อยๆ ไม่มีวันที่สิ้นสุด

สมาธิมันถึงเหมือนหินทับหญ้า ทับไว้หญ้ามันก็ไม่ได้เกิด เวลาเอาหินออกหญ้ามันก็เกิด การเก็บสิ่งข้าวของ ย้ายไปๆ เราก็ย้ายไปเรื่อย ย้ายไปเรื่อย การเก็บนั้นไม่มีวันที่สิ้นสุด ใจมันเป็นแบบนี้แล้วก็เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นงาน เราทำงานของเราเก็บข้าวของให้เข้าที่เข้าทาง เก็บอาการของใจ เก็บความรู้ของใจที่ส่งออกไปนั้น เก็บให้มันเข้าที่

ถ้าจิตเข้าที่ขึ้นมาแล้ว มันจะเป็นประโยชน์กับเรา เราได้พักผ่อน มันมีความสุขมาก มันจะมีความเว้งว่าง มีความว่างมาก ว่างขนาดไหนก็แล้วแต่ มันเป็นว่างในสัมมาสมาธิ สามารถทำให้คนคิดได้ ถ้าคนไม่เข้าใจสิ่งนี้ จะว่าสิ่งนี้เป็นมรรคผล เพราะมันเป็นสิ่งที่มหัศจรรย์ เรื่องของใจมหัศจรรย์มาก ลึกลับซับซ้อนนี้เรื่องของใจ

แต่กิเลสมันอยู่ในนั้น กิเลสมันผลัดไต่ มันเข้าใจให้เราหลงอยู่ในความเห็นของใจ ใจจะเห็นสิ่งนั้นแล้วก็เข้าใจสิ่งนั้นว่าเป็นธรรม แล้วก็รักษาไปอยู่อย่างนั้น รักษาขนาดไหนมันก็ต้องเสื่อมไป มันอยู่ในขั้นของ สัพเพ ัมมา อนัตตา ธรรมทั้งหลายต้องแปรสภาพทั้งหมด

ธรรมทั้งหลาย ธรรมนี้เป็นธรรมฝ่ายเหตุ เราสร้างเหตุขึ้นมา สิ่งนี้เป็นอนัตตาทั้งหมด มันต้องเวียน สภาวะมันต้องเป็นไปตามสิ่งที่ว่า เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป ตามธรรมชาติของธรรม ธรรมชาติของกิเลสมันก็ต้องเป็นแบบนี้ มันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป

ในหัวใจของเรา มันถึงหลุดออกไปจากใจของเราได้ มันอยู่ในใจ มันสร้างสมมัน หลอกหลวงเรา เราก็เชื่อมั่น ทำตามความเห็นของมัน เพราะความเข้าใจของเราว่าสิ่งนี้เป็น ประโยชน์

สิ่งที่เราคิดเราก็นั่นขึ้นมาเป็นประโยชน์ แล้วทำตามความเห็นของเรา ว่าสิ่งนี้เป็น ประโยชน์ มันเป็นประโยชน์กับโลกเขา โลกมีความเห็นอย่างนั้นในการสะสมไป เป็นประโยชน์กับโลก แต่มันเป็นประโยชน์กับเราไหม? เป็นประโยชน์กับเราคือต้อง สละออก เราสละออกเราทำลายสิ่งนั้น ทำลายกิเลสทั้งหมดในหัวใจ ทำลายทุกอย่างที่มันเป็น วัตถุดิบขึ้นมา จับต้องสิ่งใดได้ต้องทำลายทั้งหมด ธรรมะฝ่ายเหตุแล้วจะเกิดธรรมะฝ่าย ผลขึ้นมา

จิตนี้มันเป็นสิ่งที่มหัศจรรย์ไม่เคยตาย มันถึงพาให้ใจของสัตว์โลกหมุนเวียนไป ตลอด ใจของสัตว์โลกหมุนเวียนไปกับโลก เพราะมันไม่เคยตาย กิเลสก็อยู่ในอำนาจ อย่างนั้น แล้วอาศัยใจดวงนั้นเป็นที่อยู่อาศัยตลอดไป ทีนี้เราจะทำลายมัน เราจะทำลาย อย่างไร? เราต้องทำลายของเราได้ เราทำลายของเรา เรารักษาของเรา รักษาใจ จะรักษาใจ เพื่อให้มันเกิดอำนาจวาสนา

ถ้ามีอำนาจวาสนาเราจะจับต้องสิ่งนั้นได้ จับต้องสิ่งนี้ได้ จับต้องสติปัญญา ๔ ได้ ถ้าจับต้องสติปัญญา ๔ ได้ การกระทำของเราจะเป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา ถ้าเป็น ประโยชน์กับเราขึ้นมา มันเป็นวิปัสสนา

งานในการก้าวเดินของใจ ใจต้องก้าวเดินไปในสติปัญญา ๔ นั้นเป็นการรื้อค้น เป็นการค้นคว้าในเรื่องของใจ กิเลสเกิดขึ้นมาได้อย่างไร? กิเลสมันเกิดขึ้นมาเพราะ อำนาจ เพราะว่ามันเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติเกิดดับ มันเกิดดับในธรรมชาติของมันอยู่ อย่างนั้น แล้วมันก็เกิดดับ เกิดดับอยู่กับหัวใจ แล้วก็เจ้าอำนาจวาสนาของใจ พาใจ เวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะนั้น ในวัฏฏะนั้นมันถึงมีอำนาจมาก อำนาจของมันมีมหาศาลมาก ทำให้ใจดวงนี้หมุนไปในอำนาจของมัน

การย้อนกลับของใจ ย้อนกลับเข้ามาแล้วพยายามคุมมันให้ได้ จับตัวมันให้ได้ แล้ว แยกแยะออกไป สิ่งที่จะแยกแยะออกได้ ความเข้าใจของเรานั้นมันเป็นเรื่องของกิเลส แต่

สภาวะของธรรม ถ้าธรรมมีอำนาจวาสนา ธรรมมีกำลังของมันมาก มันจะจับต้องสิ่งนี้ได้ มันจับต้องแล้ว มันแยกแยะออกไปด้วย แยกแยะว่ามันเป็นอาการของใจ

ใจนี้ทุกอย่างเป็นเงาทั้งหมด สิ่งที่เกิดขึ้น เกิดดับกับใจ มันเป็นเงาทั้งหมดเลย เราถึงไม่เห็นตัวจิต ตัวจิตอยู่ภายในอาการของเงานี้มันมีอำนาจมีวาสนา แล้วกิเลสมันติดข้องกับสิ่งนั้น มันถึงใช้สิ่งนั้นออกมา สิ่งนี้ออกไปจากอำนาจของกิเลส แล้วหมุนเวียนออกมา เราก็รับรู้อารมณ์ต่างๆ อารมณ์ต่างๆ หมุนออกไป แล้วเราก็ต้องเคลื่อนตามอารมณ์นั้นไป มันก็ไม่มีวันที่สิ้นสุด นี่มันอยู่ในวิถฏฐะอย่างนี้

แต่ทวนกระแสเข้าไปสิ สิ่งนี้มันเกิดมามันต้องมีเหตุผล เหตุของมันเกิดขึ้นมาเพราะว่า บ่วงของมาร บ่วงของกิเลส เพราะว่ามันมีเชื้ออยู่ภายใน สิ่งที่มีเชื้ออยู่ภายในมันก็กระทบกับสิ่งข้างนอกได้ บ่วงของมาร ถ้าเรากำหนดบ่วงของมารได้ เป็นกัลยาณปุถุชน แต่ปุถุชนคนหนาด้วยกิเลส สิ่งนี้มันติดข้องไปตลอด มันจะติดข้องไปข้างนอก ติดข้องไปแล้วรับรู้สิ่งต่างๆ หมุนเวียนออกไปตามอำนาจของมัน

คนเรามีหยาบอยู่อย่างหนึ่ง ความหยาบของใจ ความคิดของใจความหยาบๆ คนละเอียดก็ติดข้องในความละเอียดอ่อนนั้น มันติดข้องไปหมด ติดข้องไปเพราะสิ่งที่มี ความติดข้องมันอยู่ในใจ พอปุถุชนคนหนาด้วยกิเลสก็หมุนเวียนออกไป พอทำความเข้าใจเราเข้ามา มันก็จะ เป็นกัลยาณปุถุชน พยายามทำความเข้าใจเข้ามา

กัลยาณปุถุชนเข้าใจเรื่องของบ่วง เรื่องบ่วงของมาร มารมีบ่วง บ่วงมันก็ติดข้องออกไป หมุนเจาะออกไป เสวยในอารมณ์เข้าไปๆ นั่นคือติดบ่วงแล้ว ติดบ่วงก็ทำให้ใจนั้นเดือดร้อน เพราะเราติดบ่วงใจถึงเดือดร้อน เราพยายามทำใจของเราสงบเข้ามา ปลอดภัยจากบ่วงนั้น ถ้าใจเราสงบ เราปลอดภัยจากบ่วงนั้น ใจสงบเข้ามา สงบเข้ามา นั่นล่ะ! มันปลอดภัยออกไป พอปลอดภัยออกไป เราพยายามใคร่ครวญมา แล้วย้อนกลับมามันจะสงบ จิตที่สงบจะควบคุมตัวเองได้

กัลยาณปุถุชนคือควบคุมใจได้ ไม่ใช่คนหนาไปด้วยกิเลสที่ติดในบ่วง แล้วความหยาบของใจก็หมุนออกไป ความละเอียดของใจย้อนกลับเข้ามาแล้วมันจะปล่อยสิ่งนั้นออกไป แล้วมันควบคุมตัวเองได้ แล้วย้อนกลับเข้าไป คราวนี้มันถึงตัวจิต จากเงาก็ถึงตัว

ของจิต จากตัวของจิต จิตนั้นเสวยในชั้น ชั้นนี้เป็นอาการของใจ ใจนั้นเสวยชั้น ออกมา มันทำให้ใจนั้นแสดงตัวได้

ใจเฉยๆ มันก็เป็นธาตุรู้เฉยๆ ความสงบของใจมันเป็นธาตุรู้เฉยๆ แต่มันแสดงตัว ออกมาผ่านชั้น มันเกี่ยวข้องกันไปผ่านชั้น พอผ่านชั้นเข้าไปก็เป็นอาการของใจ เป็นอาการของใจเกี่ยวพันกันไป ออกไปรับรู้อารมณ์ต่างๆ มันก็หมุ่นกันอยู่ตรงนั้น ย้อนทวน กระแสเข้ามา มันจะเห็นอาการของใจ เกิดดับที่ใจ แล้วเกิดดับที่ใจ แยกออกไป แล้วมัน จะไปไม่ได้

อาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นมา เหมือนวงล้อรถ มันหมุนวงล้อไปรอบหนึ่งก็อารมณ์ไป วงรอบหนึ่ง แต่ถ้าเราทำลายวงรอบนั้น สติเข้าไปจดจ่อว่า สิ่งใดเป็นวิญญูณ วิญญูณอยู่ที่ไหน? พยายามกดวิญญูณ กดเวทนา กดต่างๆ เหมือนกับเราไปทำลายวงล้อนั้น วงล้อนั้นมันหมุนไปไม่ได้ เพราะเราทำลายชั้น ไม่ให้ครบวงจรของมัน ถ้าชั้นครบวงจรของมัน มันก็จะหมุนออกไป หมุนออกไปรับรู้สิ่งต่างๆ รับรู้สิ่งต่างๆ นั้น มันเป็นอาการของใจ สิ่งนั้นคือธรรมชาติของมัน

แต่ธรรมคือปัญญา ปัญญาชำแรกแยกเข้าไป แยกสิ่งต่างๆ นั้นเข้าไป ย้อนกลับ ถ้าสิ่งนั้นย้อนกลับได้ พอโดนปัญญาเข้าไปทำลาย มันก็หยุดของมัน มันหยุดมันก็ดับ สิ่งที่ดับมันก็เหลือใจล้วนๆ ซ้ำซากอยู่อย่างนั้น พยายามใคร่ครวญอยู่อย่างนั้น พิจารณาภายใน เหมือนกัน พิจารณาเห็นกายตามสภาวะความเป็นจริง มันปล่อยาง ก็เหมือนอาการของใจ เราทันอาการของใจมันก็จะปล่อยางชั้นหนึ่ง ปล่อยางชั้นหนึ่ง แต่การปล่อยางนั้นมันเพราะอำนาจของธรรม อำนาจของสัมมาสมาธิ และอำนาจของปัญญา รวมตัวกัน แล้วถึงทำลาย ถึงปล่อยางได้ ปัญญาใคร่ครวญเข้าไป ใคร่ครวญเข้าไป ปล่อยางตามสภาวะตามความเป็นจริง ปล่อยางสิ่งต่างๆ ขึ้นมาด้วยอำนาจของธรรม

ธรรมเกิดขึ้นมาจากหัวใจ แต่มันไม่มันคง ถ้ามันคงในธรรม สิ่งของมันคงขึ้นมา เราเห็นเข้ามามันเป็นประสบการณ์ของใจ ใจมันพัฒนาขึ้นไป วุฒิภาวะของใจจะเจริญขึ้นมา เจริญขึ้นมา มันแยกแยะสิ่งต่างๆ อย่างนี้ มันแยกเข้าไปเรื่อย มันแยกเข้าไปครั้งที่ ๑ ครั้งที่ ๒ เข้าไปต่างๆ มันก็จะเข้าใจ

สิ่งที่เข้าใจคือการผ่านงาน คนเราทำงานมาเข้าใจเรื่องของงานขึ้นมา มันก็ทำงานได้ง่ายขึ้น ทำงานง่ายขึ้น ก็ต้องจับสิ่งนั้นแยกเข้าไป ซ้ำเข้าไป ซ้ำบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า จนถึงจุดหนึ่ง จุดหนึ่งมันรู้แจ้งในหัวใจ ใจมันจะปล่อยวางสิ่งนั้น ชั้นนี้เป็นชั้น จิตเป็นจิต แยกออกจากกันโดยธรรมชาติ ไม่สงสัยในสิ่งนั้น สติสัมปชัญญะจะไม่ลุ่มคล้ำในสิ่งนั้น ความลังเลสงสัยวิจิกิจจจะไม่ใช่ใจสิ่งนั้น

สักกายทิฎฐิ ทิฎฐิความเห็นผิด เห็นว่ากายเป็นเรา เราเป็นกาย ตัวตนเกิดตรงนี้ แล้วตัวตนก็แสวงหาต่างๆ ออกไป ถ้าเราย้อนกลับเข้ามาทำลายตัวตนนั้นได้ ตัวตนนั้นออกไป เพราะตัวตนคือสักกายทิฎฐิหลุดออกไปจากใจ สังโยชน์ ๓ หลุดออกไปจากใจ ใจปล่อยวาง ใจเว้งว่างจะมีความสุขอยู่อย่างมาก ความสุขของใจจะเป็นสภาวะแบบนั้น

แต่สุดท้ายแล้วพอผ่านพ้นไป กิเลสอย่างละเอียดมันก็ยังเผาเรใจอยู่ นี่คือกิเลสอย่างหยาบที่หลุดออกไปจากใจ กิเลสอย่างละเอียดมันอยู่ในหัวใจ มันก็ต้องให้คุณค่าในความทุกข์ของใจ ใจต้องย้อนกลับ ย้อนกลับหัวใจขึ้นไป ทำลายสิ่งนั้นขึ้นไป มันต้องอาศัยความสงบ ความสงบกับปัญญาต้องก้าวเดินไปพร้อมกัน

สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน จะต้องก้าวเดินไปพร้อมกัน ต้องก้าวเดินไปตลอด ต้องก้าวเดินจนถึงที่สุด เพราะใจนี้มันทำงานแล้วมันจะเหนื่อยมาก พอมันเหนื่อย มันก็จะเพื่อย ปัญญาจะฟาดฟันขนาดไหน มันก็ไม่คมไม่กล้าเหมือนกับที่ใช้สัมมาสมาธิให้ปัญญามันแก่กล้าได้ ต้องย้อนกลับมาทำความสงบของใจ จนใจนั้นสงบขึ้นไป แล้วย้อนกลับเข้าไปพิจารณาใหม่

ถึงต้องทำความสงบของใจ เพื่อยับยั้งกิเลสอย่างละเอียดนั้นให้สงบตัวลง กิเลสอย่างละเอียดมันจะยุบเหี่ยวหัวใจนั้น ให้หัวใจนั้นคิดตามกระแสของมันเข้าไป มันจะหยุดสิ่งนั้นไม่ได้ เราต้องทำความสงบของใจเข้ามา เพื่อให้ปล่อยวางสิ่งนั้น สิ่งนั้นจะปล่อยวางออกไป จะปล่อยวางสิ่งนั้นได้ แล้วพอสิ่งนั้นปล่อยวางออกมันจะจบ จบในการปล่อยวางสิ่งนั้นได้ สิ่งนั้นก็ปล่อยวางได้

พอปล่อยวางขึ้นมา มันก็พยายามค้นคว้าต่อไป เราจะค้นคว้าว่ากายกับจิตมันเกี่ยวพันกันในอุปาทาน สิ่งที่เกี่ยวข้องกันต่อไปนี้มันเป็นขั้นของอุปาทาน ขั้นของ

สักกายทิฐิฉันปล่อยวางของมันไปได้ ขึ้นของอุปาทานละ สิ่งที่เป็นอุปาทานของใจ ใจ กับจิตมันเกี่ยวข้องกัน ก็ต้องแยกเข้าไป

ถ้าพิจารณากายมันจะกลับคืนสภาพของมันเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ พิจารณา กาย เป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ แยกออกจากกัน แล้วใจมันก็จะเป็นอิสระเข้ามา ถ้า พิจารณาใจ พิจารณาจิต ก็พิจารณาขั้นเหมือนกัน ขั้นอย่างกลาง ขั้นอย่างหยาบหลุด ออกไป ขั้นอย่างหยาบนี้เราทันมันแล้ว ขั้นอย่างกลางละ? ขั้นอย่างละเอียดละ?

สิ่งที่ละเอียดสุด ตามตำราว่าไว้ ขั้นจะขาดในขั้นพระโตคาบัน แต่ในภาคปฏิบัติ ขั้นหยาบๆ มันหลุดออกไป ขั้นอย่างกลางยังอยู่ในหัวใจ มันจะเห็นตามความเป็นจริง เพราะมันจะวิปัสสนาได้ คนที่ผ่านงานเข้ามา มันจะผ่านงานตรงนี้ ขั้นอย่างละเอียด แยกแยะออกไป พยายามวิปัสสนาเข้าไป มันจะปล่อยวางออกมา สิ่งที่ปล่อยวาง ปล่อยวาง ซ้ำแล้วซ้ำเล่า มันจะปล่อยให้ใจกับกายแยกออกจากกัน

คือตัวของกาย กายนี้เป็นธาตุของธาตุ ๔ กับจิตที่มันเป็น มันจะปล่อยวางออกไป มันจะแยกออกจากกัน ถ้าแยกออกจากกันจะเว้งว่าง มันจะละเอียดเข้าไป ผลของความ เว้งว่างของใจมันจะเว้งว่างมาก เว้งว่างจนจับต้องสิ่งใดไม่ได้ จนทำให้คิดนะ คนเราจะ คิดตรงนี้ คิดที่ว่าการประพฤติกิปฏิบัติขึ้นมาแล้วมันจะว่างหมดเลย แล้วจะละ ความว่าง นั้นคงที่ สงวนตัวไว้ มันไม่เหมือนสัมมาสมาธิ

ตัฟเพ รัมมา อนัตตา ธรรมทั้งหลายเจริญแล้วต้องเสื่อมโดยธรรมชาติของมัน มัน จะเสื่อมโดยอย่างนั้น แต่อันนี้มันไม่ใช่ มันเป็นอกุปปธรรม อกุปปธรรมทำลายกิเลส ออกไปจากใจ พอทำลายกิเลสออกไปจากใจแล้ว มันจะทรงสภาวะแบบนั้น มันจะอยู่ อย่างนั้นคงที่ตลอดไป แล้วมันจะว่าง มันจะคงที่ได้ มันถึงรักษาความว่าง มันจะรักษา ง่าย

สิ่งต่างๆ เข้ามากระทบใจ มันก็จะปล่อยวางทัน ปล่อยวางทัน แต่ไม่รู้เลยว่ามันได้ สะสมเสื่อตัวใหญ่ไว้ในหัวใจ เสื่อตัวใหญ่เห็นไหม กามราคะในหัวใจนั้นมันอยู่ในหัวใจ นั้น มันสงบเสงี่ยมตัวลง เพราะไม่ต้องการให้เราผลอหลงไหลไปในความเห็นของเขา ถ้าเจอครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์จะบอกว่า สิ่งที่เราว่าเป็นความว่าง เป็นความเว้งว่าง

เป็นความสุข มันไม่ใช่ซะ เพราะอะไร? เพราะมันต้องรักษาสิ่งที่ละเอียดไว้ มันครอบหุ้มของเสื่อใหญ่ ครอบหุ้มของกามราคะไว้ในหัวใจ

กามราคะมันอยู่ในหัวใจ แล้วมันซ่อนอยู่ในความว่างนั้น ถ้ามันเข้าใจอย่างนั้น มันจะย้อนจิตออกไปว่า สิ่งนั้นมันเป็นอะไร? ถ้าย้อนจิตออกไป ความคิดมันจะเกิดขึ้นได้ ถ้ามันเป็นความว่าง ทำไมมันเกิดความคิดขึ้นมาได้? เพราะอะไร? เพราะกามราคะ ปฏิกะ ความผูกโกรธ ความผูกพันของใจ ใจมันจะติดพันอยู่กับสิ่งนี้ จะย้อนกลับเข้าไปพิจารณาของมัน ย้อนกลับเข้าไปพยายามทำความเข้าใจ แล้วจับชั้นธอันละเอียดให้ได้

การพิจารณา มันส่งต่อกัน ชั้นธอย่างหยาบมันหลุดออกไปแล้ว ชั้นธอย่างละเอียด เราต้องแสวงหา มันเป็นหน้าที่การงาน งานของเรา งานในการขุดคุ้ยจะวิปัสสนาได้มันต้องขุดคุ้ยกิเลส แล้วเจอตัวกิเลส ถ้าเรารอให้กิเลสมันแสดงตัวเอง ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่จะไม่ได้ผล เวลาจิตมันสงบเข้ามา สงบเข้ามา ว่ารอให้กิเลสมันเกิด เหมือนกับน้ำใส แล้วเห็นตัวปลา ในพระไตรปิฎกว่าอย่างนั้นว่าถ้าน้ำใสจะเห็นตัวปลา พอจิตมันสงบ จิตใสจะเห็นตัวกิเลส ก็รอว่ากิเลสมันจะเกิดขึ้นเมื่อไร? รอให้จิตมันใส มันสงบขึ้นมา แต่กิเลสมันใสกว่านั้น มันสงบกว่านั้น มันจะซ่อนตัวมันเองอยู่ในความใสอันนั้น มันถึงต้องพยายามขุดคุ้ย

งานของการชำระกิเลส มันต้องขุดคุ้ยหากิเลสขึ้นมา แล้วจะชำระกิเลสได้ ถ้าเราไม่สามารถจับกิเลสได้ เราจะชำระกิเลสไม่ได้ แล้วเราก็จะเวียนไปตามประสาทของกิเลส ให้กิเลสชักนำไป ให้ความว่างอยู่ในความสุขของใจชักนำไป แล้วเราจะสงวนสิ่งนั้น สงวนความสุขในหัวใจไว้ สงวนความว่างไว้

เราสงวนความว่างไว้เพราะกิเลสในหัวใจ เพราะไอ้เสื่อใหญ่ตัวนั้น เรายังไม่เจอ มัน เราทำความเข้าใจของใจ ตัวนั้นมันก็จะต่อต้านไว้ นั่นเป็นความคิดอย่างหยาบๆ ความคิดอย่างหยาบๆ คือความคิดที่ว่าต่อต้าน ไม่ให้เราทำความเข้าใจเข้ามา พอความสงบของใจเข้าไปจนเราออกค้นคว้า

ถ้าค้นคว้ามันต้องเจอ เจออะไร? เจอกามราคะ ใจมันจะชุ่มไปด้วยกาม สิ่งที่เรา รักษาไว้แต่เดิมนั้นเป็นความสงบของใจเฉยๆ มันถึงไม่แสดงตัว มันไม่แสดงตัว เพราะ

เราควได้ แต่พอเราเจอตัวมัน มันจะแสดงตัวมาก สิ่งที่มีมันแสดงตัว มันจะเป็นการต่อสู้
 ธรรมะมั่นคง มั่นคงในธรรมของใจ

ถ้าเรามั่นคงในธรรมของใจ เราก็จะมีกำลังของเรา จะมีการต่อสู้ของใจ ใจมันจะ
 พอใจแล้วมันจะต่อสู้ ถ้าธรรมะไม่มั่นคง มันจะมีความที่ออดอย มีความน้อยเนื้อต่ำใจ ผู้ที่
 ประพฤติปฏิบัติมันทุกข์แสนทุกข์ แล้วมันไม่กล้าเข้าไปพจญกับสิ่งนั้น เพราะคิดว่าสิ่ง
 นั้นมันมีอำนาจเหนือเรา เราสะสมบุญกุศลของเราขึ้นมา เราสะสมการกระทำของเรา
 ขึ้นมา เราสะสมของเราขึ้นมาตลอด

สิ่งที่เราสะสมขึ้นมา มันเป็นพลังงานของใจ พลังงานของใจ เป็นปัญญา เป็น
 สัมมาสมาธิ เป็นความเห็นของใจ ใจมันสามารถทำลายสิ่งนี้ได้ มันสามารถต่อสู้กับสิ่งนี้
 ได้ ถ้ามันสามารถต่อสู้กับสิ่งนี้ได้ มันก็เป็นธรรมในหัวใจ มั่นคงในธรรม ถ้าธรรมมั่นคง
 เราก็พยายามต่อสู้ พยายามจะเริ่มต้น เริ่มต้นเข้าไปค้นคว้าสิ่งนี้

ปัญญาอย่างหยาบๆ มันก็ชนะกิเลส ชนะตัวตนในหัวใจอย่างหยาบๆ ไป ปัญญา
 อย่างกลาง มันชำระสิ่งนั้นออกไป ปัญญาอย่างละเอียด กามราคะมันละเอียดอ่อนมาก
 มันซุกอยู่ในหัวใจของเราแล้วก็ทำให้เราหลงไหล เพราะอะไร? เพราะเราต้องตายเกิด
 โลกเขาแสวงหาสิ่งนี้ สิ่งที่ติดพันกันมากที่สุดก็คือสิ่งนี้ แสวงหาสิ่งใดมาก็เพื่อสิ่งนี้ เพื่อ
 ความพอใจในเรื่องของโลกเขา การสืบทอดของโลก “กามคุณ” โลกเขามีคุณเพราะเขา
 สะสมขึ้นมา

พวกพราหมณ์ก็มาว่าพระพุทธเจ้าว่า ทำให้โลกสูญ ทำให้โลกแตกไป นี้
 เหมือนกัน ไม่ให้โลกสูญ ให้กิเลสสูญต่างหาก ให้กิเลสสูญออกไปจากใจ แล้วจะมีคนที่
 มีอำนาจวาสนา พยายามประพฤติปฏิบัติสิ่งนี้ มันจะมีสักเท่าไร ผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติ
 ออกจากโลก มันจะเหลือสักกี่คน ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติแล้วได้ผลตามความเป็นจริง
 อินทรีย์มันแก่กล้าขึ้นมา ถ้าอินทรีย์ไม่แก่กล้า มันรับสภาวะสิ่งนี้ไม่ได้ ถ้าอินทรีย์แก่กล้า
 ขึ้นมา จะรับสภาวะสิ่งนี้ได้

พิจารณาแล้วมันเข้าใจ มันจะปล่อยวางไป ผลมันจะเกิดขึ้นมาจากใจดวงนั้น ใจ
 ดวงนั้นไม่มีผลขึ้นมาเลย ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา แล้วไม่ได้ผลขึ้นมา แล้วก็ว่าเราทุกข์เรา
 ยาก เราปฏิบัติมีแต่ความทุกข์ความยากในหัวใจของเรา ความทุกข์ความยากเกิดขึ้นมา

จากว่ากิเลสมันไม่สงบตัวลง กิเลสมันพยายามผลักไส กิเลสมันพยายามต่อสู้ กิเลสในหัวใจเรามันต่อสู้กับการประพฤติปฏิบัติ มันพลิกแพลงให้เราผิดพลาดไป มันใช้ปัญญาของมัน

เราว่าเรามีความฉลาดมาก เราฉลาดขนาดไหนก็แล้วแต่ ความคิดของเรา จิตใต้สำนึก กิเลสในจิตใต้สำนึกนั้น มันก็พยายามบิดเบือนให้เราผิดพลาดไป ความหลงของเรา นั่นกิเลสมันมีอำนาจเหนือเรา มันฉลาดกว่าเรา มันถึงหลอกเราให้อยู่ในอำนาจของมัน ถ้าเราอยู่ในอำนาจของมัน เราก็ต้องหมุนไปตามกระแสของมัน ก็เวียนตายเวียนเกิดไปตามกระแสของมัน

ผู้ที่ไม่อยู่ในกระแสของโลก แต่ผู้อยู่ในกระแสของธรรม เวลามันทำให้เราหลงไหลไปในอำนาจของมัน งานของเราจะเสีย งานของเราเป็นงานวิปัสสนา งานทำลายกิเลส มันก็กลายเป็นงานของเรา ฟันแล้วฟันเล่า ฟันอยู่ในอำนาจของกิเลส มันก็ทำให้เราท้อถอย พอเราท้อถอยขึ้นมา เราก็จะมีความทุกข์ของใจ ถ้าเราไม่ท้อถอย เราพยายามต่อสู้ขึ้นมา มันต้องสร้างกำลังใจขึ้นมา กำลังใจของใจจะเกิดขึ้นมา

ถ้าเราเห็นว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นมนุษย์ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติฟันไปก็เป็นมนุษย์ เราก็เป็นมนุษย์ การเกิดขึ้นมาถ้าเราไม่มีอำนาจวาสนา เราจะมี ความอยากประพฤติปฏิบัติตรงไหน เราจะพยายามแสวงหาตรงไหน ผู้ที่แสวงหา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินี้ คือกิเลสมันอ่อนตัวลงแล้ว คือกิเลสมันเปิดให้เรามีปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้น

ปัญญาของเราที่พยายามประพฤติปฏิบัติ มันเป็นปัญญากวามยปัญญา สุตตมยปัญญา ปัญญา คือปัญญาการศึกษาใคร่ครวญของเขา จินตมยปัญญา คือ การจินตนาการของนักวิทยาศาสตร์ แล้วเราก็จินตนาการในการประพฤติปฏิบัติของเรา “ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม” มันก็จะเกิดธรรมขึ้นจริง กวามยปัญญา มันเกิดขึ้นมา ตั้งแต่เราสะสมของเราขึ้นมา จนเป็นจักรของใจ ใจมันจะหมุนออกไปเป็นจักรของมัน แล้วย้อนกลับเข้ามาทำลายกิเลสเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา นั่นคือกวามยปัญญา เราก็เห็นอำนาจของกวามยปัญญาขึ้นมาแล้ว

กวามยปัญญาของเราเกิดขึ้นมา เราว่าสิ่งนี้เป็นผลของมันแล้ว พอเป็นผลของมันแล้ว เราก็ตะครุบเงา พอตะครุบเงาเราก็ ننอนใจ นอนใจว่าเราผ่านขั้นตอน ผ่านในการ

ประพาศปฏิบัติ พอผ่านผลของมันขึ้นมา เราก็พอใจ พอใจก็อยู่นั่น ประเดี้ยวกิเลสมันก็แสดงตัวอีก กิเลสมันแสดงตัวขึ้นมา กามราคะเห็นใหม่! สิ่งที่ว่ามันสงบตัว มันสงบตัว เพราะอำนาจของสมาธิกดไว้

ถ้าอำนาจสมาธิอ่อนตัวลง มันแสดงตัวของมันได้เต็มที่ เต็มที่แล้วมันเพิ่มอีกด้วย เพิ่มขึ้นมาให้มากกว่าเก่า แล้วมันก็ถูกระชากความเห็นของใจหมุนออกไป เราก็เหมือนกับว่า เราทำแล้วไม่ได้ผลขึ้นมา เราปล่อยวางของเราดีกว่า นี่กิเลสมันหลอก มันหลอกอย่างนั้น หลอกว่าเราควรจะอยู่กับมัน ถ้าเราสู้ไม่ได้ เราควรอยู่กับมัน อยู่ไม่ได้!

เรื่องของกิเลสให้อยู่กับใจของเราไม่ได้ ถ้ามันอยู่กับใจของเรา มันบีบบังคับไฟให้ เราเราร้อนในทุกข์อยู่ตลอดไป แล้วเรายังต้องพาดายพาเกิดในกามภพ ถ้าเราชำระกิเลส ทำลายกามคุณ กามที่เป็นคุณ โลกเขาเป็นคุณ แต่เป็นโทษกับผู้ที่ประพาศปฏิบัติ เหมือนกับเรื่องข่าวสารต่างๆ ทางโลกเขา มันเป็นประโยชน์กับโลกเขา ถ้าโลกเขามีข่าวมีสาร รู้เขารู้เรา เขาอยู่ในโลกเขา เขาจะทันคน เขาเป็นประโยชน์กับโลกเขา นั่นเป็นประโยชน์กับโลกเขา แต่มันไม่เป็นประโยชน์กับธรรม มันเป็นโทษกับธรรม

สิ่งที่ เป็นโทษกับธรรม อันนี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อปัญญามันเกิดขึ้นมาแล้ว ไม่สมความมุ่งหมายของมัน แล้วมันตะครุบเงาขึ้นไป มันเป็นปัญหาของเรา กามคุณนี้เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์กับโลก แต่มันไม่เป็นคุณกับเรา มันเป็นโทษกับเราเพราะมันทำให้ใจเราฟุ้งซ่าน ทำให้ใจเราฟุ้งออกไป เราต้องทำลายออก ผู้ที่อยู่ในโลกเขาอยู่ของเขา นั่นเป็นเรื่องของเขา

แต่เรื่องของเราต้องทำลายกามราคะออกไปจากใจ กามราคะเวลาขึ้นมา มันจะละเอียดอ่อนในหัวใจ ชั้นอันละเอียดมันถึงทำให้เกิดปฏิกะ เกิดปฏิกะเพราะมันผูกมัดไว้ สิ่งที่เป็นปฏิกะมันเกิดจากสัญญา สิ่งที่เป็นสัญญาอันละเอียดมันอยู่ในหัวใจนั้น ย้อนกลับมาที่หัวใจนั้นแล้วจับต้องสิ่งนี้ได้ พอจับต้องสิ่งนี้ได้ มันจะตื่นเต้นมาก ความตื่นเต้นเหมือนกับคนที่ได้งาน เหมือนกับคนที่ได้รับรางวัลต่างๆ เป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา

อันนี้ก็เหมือนกัน มันเกิดขึ้นมาจากจิตที่ว่าจับต้องสิ่งนี้ได้ พอจับต้องสิ่งนี้ได้ แล้วมันเป็นประโยชน์กับมัน จับกามราคะได้ แล้วพยายามวิปัสสนา สิ่งที่เป็นวิปัสสนา

กาม กามในหัวใจของสัตว์โลก มันมีอำนาจมหาศาล มันบีบบี้สี่ไฟเพื่อให้ต้องตามความพอใจของมัน ถ้าเกิดความไม่พอใจของเราขึ้นมา มันก็เกิดปฏิเสธ เกิดปฏิเสธมันก็เกิดความโกรธขึ้นมา ถ้ามันพอใจของมัน มันเสพตัวมันเอง มันพอใจตัวมันเอง มันจะเสพตัวของมันเอง

เราไม่พอใจเราต้องทำลายสิ่งนี้ จะทำลายสิ่งนี้ต้องใช้พลังงานอย่างมาก ต้องทำ ความสงบของใจเข้ามา ใจจะมีความสงบเข้ามา แล้วทำลายสิ่งนี้ ถ้าพูดถึงการประพฤติปฏิบัติ ใจมันสงบขึ้นมา แล้วพิจารณากาย กายนี้จะเป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะ มันจะ หลอกหลอนใจดวงนั้นตลอด ใจดวงนั้นจะโดนหลอก โดนพลิกแพลงให้ตามความเห็นออกไป

ถ้าเราพิจารณาเป็นอสุภะจนเต็มที่แล้ว มันก็สงบตัวลงเฉยๆ สงบตัวลงเพราะอะไร? เพราะมันไม่ขาด สิ่งที่มีมันขาด มันต้องขาดแล้วครึ้นในหัวใจ หัวใจนี้สนั่น หัวใจนี้ไหว มันจะครึ้น มันจะสะเทือนใจมาก เวลากรรมราคะขาดออกไปจากใจ เพราะอะไร? เพราะจิตนี้มันจะไม่มาเกิดในกามภพ สิ่งที่เป็นกามภพนี้จะไม่มาเกิดอีกเลย มันจะทำลายสิ่งนี้ แล้วเป็นจิตล้วนๆ จิตนี้ออกไปจากขันธ ขันธนี้ไม่ใช่จิต จิตนี้ไม่ใช่ขันธ มันจะทำลายเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป

ขันธนี้เป็นขันธ ขันธนี้มันเกิดเป็นกองๆ ของมัน ขันธนี้เกิดขึ้นมาเพราะเราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์ถึงมีธาตุ ๔ และขันธ ๕ พอเกิดเป็นเทวดาเขาก็มีขันธ ๔ เกิดเป็นพรหมเขาก็มีขันธ ๑ ขันธนี้มันถึงเกิดในสถานะ เป็นภาวะที่เราเกิดเป็นมนุษย์มันถึงมีขันธ ๕ มีขันธ ๕ นี้มันก็เป็นธรรมชาติของมัน แต่มันทำลายได้ มันทำลายให้ขาดออกไปจากใจ ทำลายด้วยภาวนามยปัญญา ทำลายด้วยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทานไว้ให้เราก้าวเดิน มันมีอยู่ในตัวพระไตรปิฎก ถ้าตัวพระไตรปิฎกนี้เป็นสมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราศึกษาหรือไม่ศึกษามันก็เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า ใจดวงนั้นได้ธรรมดวงนั้น แล้วปรินิพพานไปพร้อมกับวิมุตตिसุข พาใจดวงนั้นพ้นออกไป

แต่เราศึกษาเข้ามาแล้ว เราต้องประพฤติปฏิบัติให้เป็นสมบัติของเราขึ้นมา สิ่งที่จะเป็นสมบัติของเราขึ้นมา คือเราต้องวิปัสสนา เราต้องสร้างสม เราต้องทำความสงบของใจเข้ามา แล้ววิปัสสนาเข้ามา มันถึงเป็นโลกุตตร โลกุตตรที่ทำลายกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา พอทำลายกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา จนทำลายขั้นอันละเอียดออกไปจากใจ ใจนี้จะเว้งว่างออกไป เว้งว่างออกไป เป็นสักแต่ว่าธาตุรู้ ธาตุรู้อันนี้มันเป็นธาตุรู้ที่ว่า ไม่มีขั้นออกไป มันจะเป็นสิ่งที่มหัศจรรย์ของคนที่ไม่รู้เรื่องนะ

แต่คนรู้เรื่อง ตัวนี้มันเป็นตัวธรรมชาติของจิต ตัวจิตนี้มันจะเก๋ๆ เจินๆ ในธรรมชาติของมัน มันก็จะว่าสิ่งใดๆ ว่างหมด ผู้ที่ผ่านกามราคะเป็นผู้ที่ไม่มีเรื้อน ใจนี้ไม่มีเรื้อน ทำลายขั้น ทำลายเรื้อนของใจนี้ออกหมด ใจมันจะว่างออกไปตลอดเลย สิ่งที่ว่างอยู่อย่างนั้น มันก็ว่าความว่างนี้เป็นผล

ความว่างอย่างนี้ต้องรักษา เพราะเดี๋ยวมันก็ว่าง เดี่ยวมันก็ไม่ว่าง มันจะว่าง มันจะไม่ว่างของมันอยู่อย่างนั้น เพราะกิเลสอย่างละเอียดในหัวใจ อวิชชา ปัจจยาสังขารา สังขารา ปัจจยาวิญญาณัง อยู่ในธาตุรู้นี้ ธาตุรู้นี้เป็นธาตุรู้ แต่ว่าอวิชชานั้นมันละเอียดอ่อน เรื้อนยอดเห็นใหม่! นางคันทา นางอรดี ในโลก โกรธ หลง โคนทำลายโดยผ่านขั้นของกามราคะ กามราคะมันเป็นโลก โกรธ หลง จะรุนแรงในหัวใจขอสัตว์โลกมาก

สัตว์โลกจะไม่เห็นสิ่งนี้เลย ถ้าไม่วิปัสสนาเข้ามา มันจะมีความรุนแรง แล้วมันกระชากหัวใจของสัตว์โลกหมุนไปตลอด แล้วเราทำลายสิ่งนี้ได้ สิ่งทีละเอียดกว่านั้น สิ่งที่มีอำนาจเหนือนี้ มันต้องละเอียดกว่านั้น นั่นล่ะ! เรื้อนยอดของเรื้อน ๓ หลัง รวบยอดในเรื้อน ๓ หลังคือพ่อ คือเจ้าวัฏจักร สิ่งที่เป็นเจ้าวัฏจักร สิ่งนี้ยังเกิดบนพรหมอีกแน่นอน

ถ้าคนที่วิปัสสนามาจะเข้าใจว่า เวลาขั้นมันขาดออกไป ขั้นมันขาดโดยธรรมชาติ มันจะย้อนกลับเข้ามาถึงข้อมูลของหัวใจ หัวใจทำลายสิ่งนี้ เวลามนุษย์เกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาพร้อมกับธาตุ ๔ และขั้น ๕ จะไม่เข้าใจเรื่องของอดีต อนาคตของใจดวงนี้ที่สะสมมาเลย

ถ้าเราประพฤติปฏิบัติเข้าไป จนถึงทำลายขั้นออกไปจากใจทั้งหมด มันจะเป็นข้อมูลเดิมจากความรับรู้ของอายตนะ ความรับรู้ของปัญญา มันจะผ่านสัญญาอย่างหยาบ

อย่างกลาง อย่างละเอียดเข้ามา ผ่านตรงนี้เข้ามา แล้วจะย่อยข้อมูลนี้ไปรวบยอดอยู่ใน
อวิชา ปัจจยาสังขารา สังขารา ปัจจยาวินยญาณัง มันเป็นขั้นที่ละเอียดก็ได้ แต่ไม่พูดว่า
เป็นขั้นเพราะอะไร? เพราะมันเป็นปัจจยการ

สิ่งที่ปัจจยการ เห็นใหม่ สิ่งนี้มี จึงมีสิ่งนี้ มันต่อเนื่องกันไป มันเกิดทีเดียว
ปัจจยการของอวิชา ปัจจยาสังขารา เกิดดับเกิดดับในหัวใจนั้น แต่เกิดดับในละเอียดที่
มองไม่เห็น มันถึงต้องรักษาไว้ รักษาใจไว้ กลัวใจมันจะไม่ว่าง มันกระทบแล้วมันจะไม่
ว่าง ต้องรักษาไว้ สิ่งที่เราหวงรักษานั้นรักษาอะไร? สิ่งที่เราหวงรักษาก็รักษา อวิชา ปัจ
จยาสังขารา เพราะรักษาใจ คิดว่าสิ่งนี้เป็นความว่าง มันมหัศจรรย์

ผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติขึ้นมาจนใจมันปล่อยวาง มันจะมหัศจรรย์กับใจดวงนั้น มันจะ
เว้งว่างไปหมด มันจะว่างหมด แต่มันเป็นการว่างรักษา ไม่ใช่ว่างโดยธรรมชาติของมัน
ว่างรักษาเพราะมันมีอวิชาอยู่ มันถึงต้องรักษา สิ่งนี้เราหามอง สิ่งนี้ส่องใสในหัวใจนั้น
“จิตเดิมแท้ที่ส่องใส..” นี่จิตเดิมแท้!

“จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่หามองไปด้วยอุปกิเลส”

สิ่งที่ปัจจยการ เป็นกิเลสในหัวใจนั้น ทำให้สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สว่าง สิ่งที่ส่องใสใน
ใจดวงนั้น แต่ถ้าเราจับต้องสิ่งนี้ได้ งานในโลกเรา เราทำแล้ว เราว่าเป็นการงาน การ
ทำงานเหมือนกับเราใช้หนี้ ถ้าเราไม่รู้ว่าเจ้าหนี้ของเราอยู่ที่ไหน เราจะใช้หนี้ของเราได้
อย่างไร นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราจับต้องของจิต จับต้องตัว อวิชา ปัจจยาสังขารา ไม่ได้
เราจะวิปัสสนาส่งนี้ไม่ได้เลย แล้วจะไม่เข้าใจ มันจะเป็นความสว่างใสออกไปข้างนอก

มันต้องย้อนพลังงานของจิตเข้ามาทั้งหมด ถ้ามันว่าง ความว่างของใจกับใจเป็น
ความว่างอยู่ด้วยกัน จนเราเริ่มสงสัย ความว่าง ทำไมเดี๋ยวมันก็ว่าง เดี่ยวมันก็ไม่ว่างอยู่
อย่างนั้น สิ่งนี้มันเป็นอย่างไรอยู่ในหัวใจ ความว่างในหัวใจ มันควรจะว่างตลอดไป มัน
ควรจะคงที่ของมัน เพราะความหลงว่าสิ่งนี้เป็นผล แต่มันไม่เป็นผล เพราะมันมีอวิชา
อยู่ตรงนั้น

ถ้าเราสงสัยขึ้นมา เราต้องย้อนใจกลับเข้าไปพิจารณาสิ่งนี้ จะจับต้องสิ่งนี้ให้ได้
เพราะเราเคยจับต้องสิ่งต่างๆ มาแล้ว แล้วจะพิจารณาที่ไหน? พิจารณาไม่ได้ เพราะมัน

จับต้องไม่ได้ มันถึงต้องพยายามทำใจของเรา ย้อนกลับเข้ามาๆ จนพยายามใช้ความเห็นของใจ ความฟ่องใส ความเศร้าหมองอยู่ที่ไหน? คือตัวของมัน คือตัวของจิตที่ว่า มันเศร้าหมอง หรือฟ่องใส ย้อนกลับไปตรงนั้น มันก็จับตัวของมันได้ ถ้าจับตัวของมันได้ เป็นผลงานอันประเสริฐ งานในการขุดคุ้ยหากิเลสนี้เป็นงานอย่างเอกอุของการประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราขุดคุ้ยหากิเลสไม่ได้ เราจะเริ่มต้นวิปัสสนาไม่ได้

เราเริ่มต้นวิปัสสนาตั้งแต่ขั้นที่ ๑ ขั้นที่ ๒ ขั้นที่ ๓ อันนี้มันเป็นการเริ่มต้นวิปัสสนาขั้นสุดท้าย วิปัสสนาขั้นสุดท้าย ยังต้องวิปัสสนา แต่ไม่ใช่วิปัสสนาด้วยปัญญาอย่างที่เรารู้ในขั้นนี้ ปัญญาที่เราใช้ในขั้นนี้ ขั้นนี้กับจิตกระทบกัน เราใช้ปัญญากับขั้นวิปัสสนากัน แต่ปัญญาอย่างนี้ มันเป็นปัญญาอย่างละเอียด เพราะว่ามันเป็นญาณ

สิ่งที่ละเอียดอ่อน มันก็ไม่กระทบกับสิ่งใด มันเป็นการเฝ้ามอง สิ่งนี้มันเป็นอตตาทัน เป็นสิ่งที่ว่าพาให้เกิดตัวจิต ปฏิสนธิจิต จิตปฏิสนธิตัวนี้พาให้สัตว์โลกเกิดขึ้นมา สัตว์โลกในวัฏฏะ ถ้าจิตดวงนี้ไปเกิดในพรหม มันก็ยังเป็นพรหม ๕ ชั้น ที่จะต้องสุกไปภายภาคหน้า มันก็ยังมีส่วนนี้อยู่ สิ่งนี้ทำให้เกิดบนพรหม ๕ ชั้น แล้วสุกไป

แต่วิปัสสนาจับสิ่งนี้ เพราะจะทำลายสิ่งนี้ ให้พ้นจากกิเลสในปัจจุบันชาตินี้ ใคร่ครวญละเอียดเข้าไป ใคร่ครวญเข้าไป คนที่ไม่เคยทำงานอย่างนี้จะคิดว่ามันเป็นปัญญาอย่างหยาบ แล้วจะให้ปัญญาอย่างหยาบเข้าไปทำ ไม่ใช่! มันใช้ญาณ ใช้ความหยั่งรู้เข้าไปเฝ้ามอง แล้วพยายามใคร่ครวญกัน ไล่ต้อนกันอยู่ในมุมของจิตนั้น ทำลายมุมของจิตนั้น นั่นคือตัวอวิชชาพลิกคว่ำ ถ้าพลิกคว่ำอวิชชาแล้วจับสิ่งนั้น จับสิ้นกระบวนการ

ถ้าใจมันพิจารณาเข้าไปเป็นขั้นเป็นตอน จนอวิชชานั้นดับหมด ดับหมด เห็นไหม จิตดวงนี้ไม่ใช่เหลือ ธรรมคาวิปัสสนาตั้งแต่ขั้นนี้เข้ามา เวลาขั้นนี้มันขาดออกไป มันจะเหลือจิตตัวฟ่องใส ตัวรู้ที่อยู่ เหลือตัวรู้ที่อยู่ตลอดเวลา วิปัสสนาขั้นแรกนี้ วิปัสสนาจนเราเข้าใจ จนเราพิจารณาขั้นนี้กับจิตนี้แยกออกจากกัน มันก็มีตัวรู้ ตัวรู้มันก็ยังปกคลุมไปด้วยขั้นอย่างกลาง เราก็วิปัสสนายกขึ้น พยายามจับไล่ต้อนเข้าไป จิตนี้ตามไล่เข้าไปในการเกิดดับของใจนั้น จับต้องอาการของใจนั้น

ขั้นอย่างกลางอยู่ในใจดวงนั้น เราก็ทำลายขั้นอย่างกลางออกไป พยายามวิปัสสนาจนภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นรวมตัวกัน มรรคสามัคคีรวมตัวกัน ทำลายขั้นอย่าง

กลางออกไป มันก็เหลือธาตุอยู่อีก ธาตุอย่างละเอียด กายกับใจขาดออกจากกันตรงนี้ ถ้าตรงนี้ขาดออกจากกัน เหลือแต่ธาตุอีก ธาตุนี้มันก็ปกคลุมไปด้วยชั้นอันละเอียด ชั้นอย่างหยาบ ชั้นอย่างกลาง ชั้นอย่างละเอียด

ชั้นอย่างละเอียดอันนี้มันก็ปกคลุมธาตุอยู่ ธาตุถึงมีอยู่ตลอดไป เราก็วิปัสสนา ธาตุ พยายามจับต้องสิ่งนี้ แล้ววิปัสสนาธาตุในขั้นของกามราคะ จนทำลายชั้นอันนี้ออกไปจากใจ ชั้นอย่างละเอียดทำลายออกไปจากใจแล้ว มันไม่มีชั้น ชั้นนี้ไม่มี มันเป็นจิตล้วนๆ จิตนี้เป็นตอของจิต เป็นจิตล้วนๆ แล้วเราก็ทำลายจิตล้วนๆ เราทำลายตอของจิต ทำลายล้วนๆ จนว่างออกไป สิ่งนี้ไม่มี

ธาตุไหนทำลายออกไปทั้งหมด สิ่งที่เป็นธาตุ สิ่งที่เป็นตอของจิต สิ่งที่เป็นอวิชชา ปัจจัยสังขารนี้ดับหมด พอสิ่งนี้ดับหมดแล้ว ธาตุไม่มี สิ่งที่เป็นธาตุก็ไม่มี ความว่าง ความว่างไม่มี มันเป็นความว่างในสถานะของจิตดวงนั้น แต่จิตดวงนั้นไม่มีสิ่งใดรู้ความว่าง มันจะละเอียดที่สุด ถึงบอกว่าจิตที่เป็นวิมุตตินี้ ทำการทำงานไม่ได้ จิตที่เป็นวิมุตตินี้จะสื่อความหมายออกมาไม่ได้ สิ่งที่เป็นวิมุตติจะสื่อความหมาย ต้องสื่อผ่านสมมุติ สื่อผ่านสมมุติคือสื่อผ่านชั้นอย่างเก่า ชั้นนี้ขาด-มี

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสธรรมตั้งแต่วันวิสาขบูชามาแล้วอีก ๔๕ ปี สอนมานั้น เอาอะไรสอน? สอนสัตว์โลกนั้นใช้ชั้น ใช้สัญญา ใช้สังขารปรุงแต่ง สื่อกับสัตว์โลกนี้ เพื่อสั่งสอนสัตว์โลกนี้ ให้สัตว์โลกเข้าใจตามธรรม แล้วประพฤติปฏิบัติธรรมเข้าไป เพื่อประโยชน์ของสัตว์โลกนั้น นั่นละ! สื่อผ่านสมมุติ

จิตนี้ก็เหมือนกัน จากธาตุเข้ามา เป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา สละชั้นขาดออกมา เป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา จนถึงที่สุดแล้ว ตัวธาตุต้องทำลายตัวธาตุเอง ถ้าตัวธาตุทำลายตัวธาตุเองหมดแล้วจบสิ้นกระบวนการนั้น จิตดวงนั้นหมดภาระงาน จิตดวงนั้นประเสริฐ ประเสริฐขึ้นมาจากใจที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ใจเราประพฤติปฏิบัติ ใจเราแสนทุกข์แสนยาก ที่เราทุกข์ยากอยู่นี้ก็เพื่อปรารถนาพ้นไปจากทุกข์

ถ้าเราจะพ้นออกไปจากทุกข์ เราต้องพยายามแสวงหา เพื่อเข้าใจเรื่องของทุกข์นั้นให้ได้ ถ้าเราไม่เข้าใจเรื่องของทุกข์ เราจะออกจากทุกข์นั้นไม่ได้เลย เพราะว่าเราจะออกไปแบบที่เราจะไม่รู้เหนือรู้ได้ไม่ได้ มันต้องออกด้วยปัญญา ปัญญาจะใคร่ครวญถึง

นั่น จะไตร่ตรองสิ่งนั้นว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร? สิ่งนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร? เกิดขึ้นมาจาก อวิชา ปัจจัยสังขาร

อวิชา ปัจจัยสังขาร เกิดขึ้นมาจากความไม่รู้ของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นถึงได้เวียนตายเวียนเกิด ใจดวงนั้นถึงได้ปฏิสนธิจิตเข้าไปในครรภ์ของมารดา แล้วเกิดมาเป็นมนุษย์ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์แล้ว เรามีอำนาจวาสนา อำนาจวาสนาของมนุษย์เห็นใหม่ เพราะเราเกิดเป็นมนุษย์แล้วพบพุทธศาสนา แล้วพบครูบาอาจารย์ผู้ชี้แนะให้เราออกจากทุกข์ได้ แล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา จะทุกข์จะยากขนาดไหนมันก็ต้องทนเอา จะต้องทนเอา

ทุกข์ในการประพฤติปฏิบัตินี้เป็นทุกข์อันหนึ่ง มันจะอุกฤษฎ์ขนาดไหนก็แล้วแต่ ว่าจริตนิสัยของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นอุกฤษฎ์ ถือตรงค้อย่างอุกฤษฎ์ถือความประพฤติปฏิบัติอย่างอุกฤษฎ์เพื่อจะพ้นออกจากกิเลสเป็นอำนาจวาสนาของใจดวงนั้น ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติยาก รุ่ง่าย ในความอุกฤษฎ์ของเรา ประพฤติปฏิบัติยาก แต่รุ่ง่าย มันก็รุ่งในอำนาจวาสนาที่จะผ่านพ้นไป

ผู้ที่ปฏิบัติยาก รุ่ง่าย มันก็ต้องปฏิบัติ แล้วแต่อำนาจวาสนาที่เราสร้างสมมา ผู้ที่ปฏิบัติรุ่ง่ายก็มี เพราะอำนาจวาสนาเขาได้สะสมของเขามาเขาได้ทำใจของเขาจนเป็นอริยมุขีขึ้น ไหนมาจากอดีตชาติที่ไม่มีใครสามารถจะรู้ได้ มาทำลายในจิตของตัวเอง ทำลายออกไป ทำลายจิตอันละเอียดนั้น มันก็ผ่านพ้นไปได้ มันผ่านพ้นไปตามอำนาจวาสนาของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นมีอำนาจวาสนาของใจดวงนั้นที่สะสมมา

แต่อำนาจวาสนาปัจจุบันนี้ของเรา เราสร้างอำนาจวาสนาของเราด้วยการประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา อำนาจวาสนาเกิด เกิดตรงนี้ เกิดตรงที่ว่า งานของโลกเขาเป็นงานที่ทำเพื่อโลก งานสั่งสม งานผูกมัด งานผูกพันในเรื่องของโลกเขา โลกเป็นอย่างนั้น แต่งานของเราเป็นงานการปลดเปลื้อง เราจะปลดเปลื้องใจของเรา มันจะปลดเปลื้องด้วยการวิปัสสนา ปลดเปลื้องด้วยการเดินจงกรม ทำสมาธิภาวนา

ถ้าเราเดินจงกรม ทำสมาธิภาวนา อันนี้เป็นงานของใจ งานของใจต้องใช้ใจเข้าไปทำ ปัญญาของใจเกิดขึ้น เรื่องขั้นเป็นขั้น ขั้นที่สกปรกไปด้วยกิเลส มันก็หมุนเวียนไปในอำนาจของกิเลส กิเลสมันผูกมัดใจ กิเลสมันมีอวิชา ปัจจัยสังขาร มันสกปรก

ในหัวใจของมัน ตั้งแต่ชาตुरु้งมันก็สกปรก แล้วมันอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียด มันก็ต้องโดนชาตुरु้งนี้ใช้งานออกไป มันถึงเป็นเรื่องของกิเลส แล้วใช้ออกไปในทางโลก แล้วจะไม่รู้เรื่องเลย จะมองไม่เห็นสิ่งใดๆ ทั้งนั้น มองเห็นแต่สมบัติที่ได้ขึ้นมา กองสมบัติสูงขนาดไหน นั่นคือผลงานของเรา นี่คือความพอใจของโลกเขา เขาเป็นอย่างนั้น

แต่งงานของเรา เราปลดเปลื้องลึกลับกว่าเขา ความลึกลับซับซ้อนของใจมันอยู่ในหัวใจของเรา เพราะมันลึกลับซับซ้อนโลกถึงมองไม่เห็นเขา เรื่องงานอันละเอียด งานของผู้ที่ประเสริฐ งานของสัตว์อาชาไนย ผู้ที่เป็นอาชาไนยถึงจะทำงานอย่างละเอียด งานในหัวใจของสัตว์โลกนี้เป็นงานอย่างละเอียด เราทำงานอย่างละเอียดของเราเข้ามา เราถึงย้อนกลับเข้ามาในหัวใจของเรา เราย้อนกลับเข้ามาทำใจของเรา มันถึงต้องเป็นความทุกข์

งานของเราทุกข์เกิดจากการประพฤติปฏิบัติ ทุกข์แล้วมันจะพ้นจากทุกข์ ถ้าเราไม่พอใจกับความทุกข์ที่จะพ้นจากทุกข์นี้ เราจะทุกข์อยู่ตลอดไป แล้วทุกข์อันนั้นจะเกิดดับ เกิดดับ ทุกข์แล้วทุกข์เล่า ทุกข์ ๑ ทุกข์ ๒ ทุกข์ ๓ ทุกข์ ๔ ทุกข์จนไม่มีเงื่อนไขเงื่อนไข ปลาย การเกิดของสัตว์โลกไม่มีเงื่อนไขเงื่อนไข ปลาย แล้วจะทุกข์ ๑ ทุกข์ ๒ ไปอยู่อย่างนั้นตลอดไป จะเป็นอย่างนั้นตลอดไป เราจะพอใจสิ่งนั้นหรือ?

ถ้าเราไม่พอใจกับทุกข์อันวิฤตของเรา ทุกข์อันอุกฤษณ์ของเรา ที่เราพยายามประพฤติปฏิบัติของเรา ถ้าเราประพฤติปฏิบัติของเรามันจะอุกฤษณ์กันไปขนาดไหนมันก็ไม่พ้นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็นศาสดาของเรา เป็นครูของเรา เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติล่วงพ้นไปแล้ว สร้างสมบุญญาธิการมาขนาดนั้น ปฏิบัติอยู่ ๖ ปี ถึงย้อนกลับมา ไปศึกษาเล่าเรียนกับครูบาอาจารย์ อุทกดาบส อาฬารดาบส ทำความสงบของใจจนได้สมาบัติแล้ว บอกว่าเป็นอาจารย์สั่งสอนสัตว์โลกได้แล้ว อยู่กับเราเพื่อเป็นอาจารย์สั่งสอนสัตว์โลก นั่นละ! คิดว่าเป็นผลของเขา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่คิดอย่างนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังเห็นทุกข์ในหัวใจที่ว่ามันยังไม่ชำระออกไปจากใจ สิ่งที่ยังไม่ชำระออกไปจากใจ

สิ่งนี้ไม่ใช่เป็นมรรคผลในศาสนาพุทธ ขณะนั้นศาสนายังไม่เกิด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับเขาอยู่ ๖ ปี ศาสนายังไม่เกิด ศาสนาไม่มี ไม่มีผู้สั่งสอน

แต่เรามีผู้สั่งสอน เรามีศาสนาของเราในการก้าวเดินของเรา เราควรจะเดินของเรา ให้ถูกในมัคคอรียสังฆัง มัคคอรียสังฆังในการก้าวเดินของใจ ย้อนกลับเข้ามาถึงเรา อานาจาตนาของเราจึงเกิดตรงนี้ แม้จะวิกฤตอุกฤษฏ์ขนาดไหน มันอุกฤษฏ์ของเรา เราพอใจของเรา เราก็ทำได้ ถ้าเราพอใจของเรา สิ่งนั้นจะไม่ใช่ปัญหาเกี่ยวกับเราเลย ถ้าเราพอใจทำ ปัญหาจะน้อยลงที่สุด เพราะเราเห็นว่าปัญหานี้ เราสามารถแบกรับได้ เราทำปัญหาของเราให้พ้นออกไปจากใจได้ แก้ปัญหาจนปัญหาในหัวใจนี้ไม่มี แก่จนจิตที่หมุนเวียนตายเวียนเกิด จนไม่เวียนตายเวียนเกิดไปในโลกนี้อีกแล้ว

โลกนี้เป็นเรื่องของสัตว์โลก แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องของเรา โลกนี้เป็นโลกของเขา มีอยู่โดยดั้งเดิม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ธรรม หรือไม่ตรัสรู้ธรรม โลกก็มีอยู่ นรก สวรรค์ วัฏฏะนี้มันเป็นธรรมชาติของเขา วัฏฏานี้มีอยู่โดยดั้งเดิม เป็นธรรมชาติอย่างนั้น เพียงแต่เราหมุนเวียนออกไป แล้วเราไม่มั่นคงในธรรม เราก็จะต้องเวียนไปกับโลกเขา

ถ้าเรามั่นคงในธรรมของเรา ประพฤติปฏิบัติจนธรรมนี้มีในหัวใจของเรา แล้วเรามั่นคงในธรรมของเรา ใจดวงนั้นกับธรรมก็เป็นอันเดียวกัน จะไม่กลับมาเวียนตายเวียนเกิดในโลกนี้ ทุกข์จะไม่เกิดกับใจดวงนั้น แต่ใจดวงนั้น ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมันทุกข์มาในการประพฤติปฏิบัติแล้ว พอหลุดพ้นออกไป

แต่หัวใจของเราที่มันยังทุกข์ยากอยู่นี้ มันยังเวียนตายเวียนเกิดอยู่นี้ ทำไมเราไม่มีความใส่ใจ เราต้องมีความใส่ใจ เห็นไหม อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ครูบาอาจารย์เตือนก็เป็นการเตือนครั้งเป็นคราวเท่านั้น ถ้าเราเตือนใจของเราตลอดเวลา เราเตือนใจตน ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนเตือนตนตลอด ความเพียรมันเกิดตรงนี้ สติสัมปชัญญะมันเกิด ถ้ามีสติสัมปชัญญะมันก็เตือนได้

เพราะเราไม่มีสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มันจะเตือนตนได้อย่างไร? มันจะไปตามอารมณ์โลกหมุนออกไปตามโลก โลกหมุนออกไปแล้วก็เวียนไปตามกระแสโลก มันจะไม่ย้อนกลับเข้ามา แต่ถ้ามันมีสติสัมปชัญญะมันจะย้อนกลับเข้ามาแล้วเตือนตน สติเกิด

ขึ้นมาขึ้นเป็นความเพียร เป็นความเพียรของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นมีกิเลสขึ้นมาในหัวใจ ยังต้องประพฤติปฏิบัติอยู่ ความเพียรยังอ่อนด้อย ครูบาอาจารย์ที่พ้นจากกิเลสไปแล้ว เห็นคุณประโยชน์ของความเพียร

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เดินจงกรม นั่งภาวนาตลอด ในพุทฺทกิจ ๕ เล็ง ญาณคุณสัตว์โลก บิณฑบาต สอนคฤหัสถ์ สอนเทวดา สอนภิกษุ สอนอยู่อย่างนั้น ใจ ย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับจากภายใน แล้วมีวิหารธรรมในหัวใจ ครูบาอาจารย์ยังทำความเพียรอยู่ ความเพียรอันนี้เป็นเครื่องอยู่ เป็นวิหารธรรม

วิหารธรรมนั้นเป็นความเพียร ผู้ที่พ้นกิเลสยังมีความเพียรเหนือเรา เราเป็นผู้ที่มี กิเลส ความเพียรของเรายังอ่อนด้อยกว่าผู้ที่สิ้นกิเลสไปแล้ว มันจะไปชำระกิเลสได้ อย่างไร? สิ่งที่จะชำระกิเลสได้ ความเพียรมันต้องเหนือกิเลส จนกิเลสมันไม่มีทางออก กิเลสมันต้องหาที่หลบซ่อน ถ้ากิเลสหาที่หลบซ่อน เราก็ต้องพยายามขุดคุ้ยเข้าไป พยายามต่อสู้เข้าไป กิเลสมันจะหลบซ่อน ถ้าความเพียรเกิดขึ้นมา กิเลสมันจะหลบซ่อน

ความสงบเกิดขึ้นมาจากใจ กิเลสมันหลบซ่อน ถ้าหลบซ่อนเราก็ขุดคุ้ย งานขุดคุ้ย หากิเลส งานทำลายกิเลสเป็นผลขึ้นมาจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นถึงจะเป็นใจที่ประเสริฐ ขึ้นมา แล้วอยู่กับธรรม มั่นคงกับธรรม มั่นคงกับสมาธิธรรม ถ้ามันคงกับสมาธิธรรมใจ ดวงนั้นจะก้าวเดินไปในทางถูกต้อง

ถ้าเราไม่มั่นคงในสมาธิธรรม เรื่องของโลก เรื่องของสงสาร มันเป็นเรื่องของ เขี่ยต่อให้ใจหมุนไปกับเขา ใจจะหมุนไปตามโลกเขา ตามความเห็นของเขา โลกนี้มี ความสุข มีความพอใจ แล้วเราก็เวียนไปกับเขา เพราะมันไม่เข้าใจแล้วมันหลงโลก ความหลงโลกเห็นใหม่มันจะเป็นไป เพราะอะไร? เพราะมันไม่มั่นคงในธรรม

ถ้ามันมั่นคงในธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในตู้ พระไตรปิฎกนั้นก็บอกแล้ว ท่านก็กล่าวไว้แล้ว สิ่งนั้นเราก็เตือนใจของเราได้ ถ้าเรา เตือนใจของเราได้ เราก็จะไม่ไปตามโลกเขา มันก็มั่นคงในธรรม ถ้ามันคงในธรรม เราก็ สร้างธรรมของเราขึ้นมา ธรรมจะมั่นคงดอกร้าความเห็นของเราให้ถูกต้องเข้าไปเรื่อย ถูกต้องไปเรื่อย จนละเอียดลออเข้าไป จนถึงกับว่าใจของเราก็เป็นใจดวงหนึ่งที่สามารถ จะพ้นจากกิเลสได้

หัวใจทุกดวงใจพ้นจากกิเลสได้ เพราะมันสกปรกอยู่ที่ใจนั้น ถ้าชำระก็ชำระ ความสะอาดบริสุทธิ์ขึ้นมาจากใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นสะอาดบริสุทธิ์ เพราะใจนี้เป็น ภาชนะใส่คุณงามความดี ใจนี้เป็นที่แบกรับอกุศล การทำบาปอกุศลก็สะสมลงที่ใจ ใจนี้ มันถึงลุ่มๆ คอนๆ ตลอดไป แล้วใจดวงนี้ก็สามารชำระกิเลสได้ ใจดวงนี้ ใจทุกดวงถึงมี คุณมหาศาลกับเรา

เรามีชีวิตอยู่ มีหัวใจในร่างกายของเรา แล้วเราไฝ่ธรรม คนที่ไฝ่ธรรมนี้มีน้อยมาก คนที่ประพฤติปฏิบัติมีน้อยเข้าไปกว่านั้น แล้วคนที่ประพฤติปฏิบัติแล้วได้ผลนั้นยิ่งน้อย เข้าไปใหญ่ แล้วเราก็เป็นคนส่วนหนึ่ง ในส่วนน้อยๆ นั้น มันจะเป็นประโยชน์ไหม? ถ้า เป็นประโยชน์ เราถึงมีเวลา เราถึงจะมีการประพฤติปฏิบัติ

ถ้าเราไม่มีความคิดอย่างนี้ เวลาเวลาในการประพฤติปฏิบัติเราหายาก จะหายาก นะ มันจะไปตามเหยื่อของอารมณ์ เหยื่อของอารมณ์คือเหยื่อของโลกเขา ใจที่ยังไม่เป็น ธรรม มันก็ต้องคลุกเคล้าอยู่กับเรื่องของกิเลส เรื่องของกิเลสนี้เป็นเรื่องของโลกเขา ทั้งหมดเลย ถ้าใจพ้นจากกิเลสไปแล้ว ถึงจะเป็นอารมณ์ มันก็เป็น “ภารา หเว ปัญจัก จันธา” มันเป็นภาวะที่รับรู้กันเท่านั้น มันไม่เป็นเรื่องของกิเลส มันเป็นเรื่องความสะอาด ของใจดวงนั้น

ใจดวงนั้นสะอาดแล้ว มันต้องสะอาดจากใจดวงนั้น แล้วสื่อออกมาก็เป็นความ สะอาด แต่กิริยาแสดงออกนี้เราไม่สามารถจับต้องได้ เราเห็นกิริยาแสดงออกเหมือนกัน เราก็ว่าคนเหมือนกัน ทำไมไม่มีความคิดเหมือนกัน มันจะฟังกันไม่ฟังกัน มันอยู่ที่ตรงนั้น ตรงที่ความเห็น เวลาแสดงออก แสดงออกเหมือนกัน แต่สะอาดกับสกปรกต่างกัน จิตที่มี ฌอวิชา ปัจจยาสังขารา จะแสดงออกด้วยความสกปรกโสมมของใจดวงนั้น

จิตที่มีความสะอาดในหัวใจดวงนั้น การแสดงออกจะเป็นความสะอาดของใจดวง นั้น เพราะใจดวงนั้นไม่มีสิ่งใดๆ ในหัวใจดวงนั้นแล้ว แล้วใจดวงนั้นเราก็มี เป็นใจของ เราด้วย เราก็มีใจของเราอยู่ในหัวใจของเรา ถ้าเราประพฤติปฏิบัติมันถึงเป็นงานอัน ประเสริฐ โลกเขาจะพูดขนาดไหนว่าเป็นคนที่ไม่สู้โลก เป็นคนที่หลงโลก เป็นคนที่เห็น แก่ตัวทุกๆ อย่างนะ

ถ้าคนประพฤติปฏิบัติกิเลสมันจะต่อต้านอย่างนั้น กิเลสมันจะต่อต้าน มันจะคิดหาทางทำให้สัตว์โลกนี้ไม่ประพฤติปฏิบัติ แล้วกิเลสมันเป็นพญามาร เป็นเจ้าวัฏจักร มันมีอำนาจเหนือโลก มันครอบโลกไว้ทั้งหมด แล้วความเห็นของโลกก็เป็นอย่างนั้น มันถึงจะเป็นความเดือดร้อนของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ จะปฏิบัติยาก ยากตรงไหน? ยากตรงโลกเขาไม่เห็นด้วย ความไม่เห็นของโลก เขาก็คัดค้าน การประพฤติปฏิบัติของเรา เราก็หัวน้ําไหวไปกับเขา

แต่ถ้าผู้มีธรรม โลกมันจะคัดค้านขนาดไหน มันเป็นเรื่องของกิเลสคัดค้าน มันเป็นเรื่องของโลกที่ไม่เข้าใจ หูตาบอดแล้วยังมากล่าวสอนคนตาดี คนตาดีเข้าใจเรื่องของโลก แล้วปล่อยวางโลกไว้ตามความเป็นจริง จะต้องปล่อยเรื่องของโลกไว้ตามความเป็นจริงอย่างนั้น มันถึงจะสละขาด สัพเพ ชัมมา อนัตตา ธรรมทั้งหลายก็อาศัยเรื่องธรรมของโลกนี้แหละ อาศัยเรื่องของใจนี้แหละ

ใจนี้เป็นโลกๆ อยู่นี้แหละ ก้าวเดินจาก ๑ ก้าวเดินจากกิเลส ก้าวเดินจากอุปาทาน ในหัวใจของเรา พยายามทำความสงบของใจเข้าไป มันก็ก้าวเดินออกมาจากโลก มันจะก้าวเดินออกมาจากโลก เพราะเราเห็นเรื่องของโลกนี้มันเป็นเรื่องของความทุกข์ในหัวใจ แล้วเราพยายามหาธรรมะเพื่อมาระงับดับความเร่าร้อนของใจ หาธรรมะมาดับความเห็นของใจ ให้ใจมันมีความร่มเย็นเข้ามา

ถ้าจิตมันสงบขึ้นมามีความร่มเย็น ความร่มเย็นอันนี้วิปัสสนาได้ วิปัสสนาขึ้นมา ถ้าเราวิปัสสนาถูกมันก็จะมีความถูกต้องของใจเข้าไป ความร่มเย็นของใจด้วย แล้วทำงานอันร่มเย็นนั้น ความร่มเย็นก็ยิ่งร่มเย็นลึกเข้าไป ลึกเข้าไป จนพ้นออกไปจากกิเลส พ้นออกจากกิเลสเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป พ้นออกไปจนถึงที่สุด ไม่มีสิ่งใดๆ เป็นความเศร้าหมองของใจ ลึกแต่ว่ารู้

ถ้าเป็นธาตุรู้อันนั้นมันยังเป็นสิ่งที่ยังมีอยู่ ยังสื่อความหมายได้อยู่ ถึงได้บอกว่า มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ นิพพานนี้ก็ ๑ แต่สื่อความหมายไม่ได้ แต่เป็นความหมายได้เพราะเป็นความเข้าใจ เป็นความเห็น ความรู้แจ้งของผู้ที่พ้นเท่านั้น แต่ถ้าผู้ที่ไม่พ้นพูดไม่ได้ เพราะเป็น ๑ ก็เป็นอัตตาขึ้นมาทันที แต่เป็นการสื่อความหมาย เห็นไหม สื่อความหมายทางโลก มันเป็นเรื่องของโลกเขา เรื่องของโลกเพื่อสื่อเพื่อรู้กัน

แต่เรื่องของธรรม มันหมดความหมาย ความหมายอันนั้นจะไม่เข้ามาเป็นภาระของธรรมอันนั้น เพราะภาระของธรรมอันรู้จากใจดวงนั้น มันรู้เต็มในใจดวงนั้น จะไม่มีสิ่งใดๆ ไปทำให้ใจดวงนั้นเศร้าหมอง ใจดวงนั้นจะไม่กลับมาเพราะมันเป็นอกุศลปธรรม จะไม่ย้อนกลับมาสกปรกอีกอย่างเด็ดขาด ถ้าขาดออกไปจากใจจะไม่ย้อนกลับมาสกปรก

แต่ถ้ามันไม่ขาดออกไปจากใจนี้สิ ความเห็นของเรา.. ธรรมะไม่มันคง การปฏิบัติของเราไม่ราบรื่น ถ้าการปฏิบัติของเราไม่ราบรื่น มันย้อนกลับ มันสว่างสงบไปแล้วทำไมมันกลับมามืด กลับมาฟุ้งซ่านได้อีก มันถึงว่ามันไม่ใช่เป็นการงานอันถูกต้อง มันถึงว่าต้องย้อนมาพิจารณาตัวนี้ การประพฤติปฏิบัติถ้ามันไม่เป็นการงานอันถูกต้อง มันก็ทำให้เราผิดพลาดไป

ถ้าการทำงานเราถูกต้อง จะไม่มีทางผิดพลาดเพราะมันเป็นปัจจัยตั้ง เป็นอนาคตา หิ อตุตโน นาโถ คนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนต้องพยายามประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เพื่อให้ตนนี้ก้าวถึงธรรม แล้วเป็นปัจจัยตั้งด้วย ปัจจัยตั้งรู้จากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะเข้าใจธรรมตามความเป็นจริง จะเห็นตามความเป็นจริง รู้จริงเห็นจริงตามใจดวงนั้น ใจดวงนั้นเข้าใจหมด แล้วรู้แจ้ง ถึงเป็นที่พึ่งของตนได้ด้วย แล้วยังเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก เป็นที่พึ่งของคนอื่น เพราะเป็นผู้ที่ชี้ทาง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องผ่านกิเลส พ้นจากกิเลสออกไปแล้ว เข้าใจตามเป็นจริง ถึงเป็นผู้ชี้ทางของผู้ประพฤติปฏิบัติได้ ครูบาอาจารย์ที่ผ่านพ้นไปแล้วจะชี้ทาง ธรรมะของผู้ที่พ้นแล้ว ธรรมสถิตในใจของผู้ที่สะอาด ธรรมนี้เป็นธรรมล้วนๆ แต่ธรรมสถิตในใจของผู้ที่ใจยังมีกิเลสอยู่ อ่านพระไตรปิฎกท่องจำได้หมดเลย แต่กิเลสในหัวใจยังมีอยู่ กิเลสมันก็ยังซ่อนอยู่ในหัวใจนั้น ยังทำความคาดหมายทำให้ใจนั้นเสื่อมถอยออกมาได้

ใจนั้นเสื่อมถอย ใจนั้นก็มีความทุกข์ในหัวใจ นั่นเป็นธรรมส่วนบุคคล ธรรมของใคร ธรรมของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแล้วจะเป็นธรรมของใจดวงนั้น กิเลสในหัวใจของสัตว์โลกมันมีอยู่ทั้งนั้น เราจะมองเห็นใจของสัตว์โลกว่าเป็นทุกข์ ทุกข์ต่างๆ เพราะ

อะไร? เพราะใจของเราทุกซ์ขนาดไหนเรารู้ ใจของเราปล่อยวางขนาดไหนเรารู้ แล้วสิ่งที่มันเกิดในใจของเรากับที่มันเกิดในใจของสัตว์โลกมันก็เหมือนกัน

สิ่งที่เหมือนกันเกิดในใจเรา มันก็ทุกซ์ร้อนในใจเรา แล้วเกิดในใจเขาทำไมจะไม่ทุกซ์ร้อนในใจเขา เขาถึงมีแต่ความทุกซ์ตลอด แล้วในใจเราไม่มีความทุกซ์ เราจะพอใจตัวเราไหม? ถ้าเราประพฤติปฏิบัติเราพอใจ เราประพฤติปฏิบัติของเราถึงที่สุด แล้วมันจะมีความสุขในหัวใจของสัตว์โลกนั้น สัตว์โลกนั้นเข้าถึงธรรมตามความเป็นจริง พ้นออกไปจากกิเลสโดยสิ้นเชิง สิ้นเชิงโดยการพ้นจากกิเลส กับสิ้นเชิงโดยการมีกิเลสในหัวใจนั้น ถึงเทียบค่ากัน เทียบค่ากับใจที่ว่ามันสะอาด กับใจที่มันสกปรก เทียบค่าอย่างนั้นแล้วถึงว่าหัวใจถึงเป็นประโยชน์ เราถึงเข้าใจเรื่องของใจได้

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะเห็นเรื่องของใจนี้ชัดเจนมาก ผู้ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติหรือโลกๆ เขาจะไม่เข้าใจเรื่องของใจ พูดถึงคำว่าใจ-เข้าใจ เขาจะไม่ต้องการเลย เขาต้องการสิ่งที่พิสูจน์ได้ สิ่งที่ต้องได้ มันเป็นวิทยาศาสตร์ แต่มันเป็นธรรมะตามความเข้าใจ แต่ความเข้าใจนั้นใครไปรู้อะไรนั้น นักวิทยาศาสตร์ถ้าไม่มีหัวใจรับข้อมูลในหัวใจดั้งเดิมจะทดลองสิ่งใด จะเอาอะไรออกมาเป็นเครื่องทดลอง

นี่ก็เหมือนกัน พอทดลองเข้าใจแล้ว ใจดวงนั้นถึงเข้าใจ สิ่งที่ทดลองก็อยู่ข้างนอกนั้น แต่เรื่องของความรู้เห็นของใจ มันพ้นออกไป ธรรมะนี้มันถึงเหนือธรรมชาติทั้งหมด ถ้าเป็นธรรมชาติ.. สรรพสิ่งธรรมชาตินี้เป็นสสาร เวียนไปตามสสารของเขา เป็นการหมุนเวียนไป มันเป็นเรื่องสืบต่อ

แต่ธรรมะนี้มันตัดขาด ตัดขาดจากการหมุนเวียนทั้งหมด ตัดขาดจาก อวิชา ปัจจยาสังขาราที่ไปตามกระแสโลก ตัดขาดสิ่งนี้แล้วย้อนกลับ ตัดขาดแล้วปล่อยไว้ตามความเป็นจริง แล้วจะไม่รับรู้สิ่งนั้นเลย แต่ถามว่ารู้ไหม? รู้! ถ้าถามว่าเข้าใจสิ่งนั้นไหม? เข้าใจ! แต่ถ้าบอกว่ารู้สิ่งนั้น จะให้ทำสิ่งนั้น ไม่ทำ มันก็บอกว่าไม่รู้สิ่งนั้น รู้ก็ได้ ไม่รู้ก็ได้ เพราะว่ามันรู้แจ้งหมดเลย

แต่ถ้าเป็นความเห็นของโลก มันไม่เป็นแบบนี้ มันจะรู้เข้าไป แล้วมันผูกมัดตลอด ผูกมัดว่าสิ่งที่รู้นี้เป็นความเห็นของตัว มันก็เป็นสัญญา สัญญาเกิดดับ เกิดดับในใจ

ความเกิดดับ เกิดดับของใจมันเป็นสภาวะแบบนั้น แต่ธรรมนี้ไม่ใช่สัญญา ธรรมนี้เป็น
ธรรมล้วนๆ ในใจนั้น พ้นจากใจนั้นด้วยตามความเป็นจริง เอวัง